

ERDÉLYI MÚZEUM

XI. kötet.

1894.

VIII. füzet.

B. Wesselényi színjátszó-társasága Magyarországon

1806—1808.

(Első közlemény.)

I.

A kolozsvári nemzeti játszó-társaságot 1803-tól 1805-ig br. Wesselényi és az országos biztosság közösen vezették és tartották fenn. Azonban 1805-ben némi összeütközések s főleg a miatt, hogy a biztosságot teljesen a színház építése foglalta el, b. Wesselényi ismét egészen a maga kezére vette a társaságot, meghatalmazottjává tevén Kanyó Lászlót. A lefolyt pár év virágzása azonban annyira megszorította 1806-ig a társulatot, hogy Erdély s főleg Kolozsvár nem bírta volna föntartani. Ugyanis a rendes játszó-tagok száma volt 22, t. i. 14 férfi és 8 nő, e mellett 6 a gyermekszerepekre, kik közt a legidősb, Kotsi Katicza, ekkor 13 éves volt. Ha e számhoz vesszük a karmestert (Seltzer János) és 6—7 zenészt, valamint a kiségitő u. n. »idegenek«-et, fodrászt, pár segédszemélyt, a színház mintegy 45 egyént foglalkoztatott. E személyzetet nagy-nak kell mondanunk, különösen ha figyelembe vesszük, hogy az Erdélyben a múlt században megfordúlt legnagyobb német társaság, a Diwaldté is csak 16—18 tagból állt.

Ekkor b. Wesselényi megvalósította régebben ápoltt tervét s épen ez volt is fő oka, hogy a társulat ekkora szaporodását megengedte, t. i. megosztotta s egyik, a kisebbik részét Zsibón át Magyarországra, Debreczenbe, télire Szegedre rendelte *Ernyi Mihály* igazgatása alatt, a nagyobbik rész az idősebb törzstagokkal *Kotsi János* vezetése alatt Maros-Vásárhelyre ment.

Ma már nem férhet kétség ahhoz, hogy e megosztást báró Wesselényi maga rendelte el, noha a Déryné zavaros előadásából sokáig azt következtették, hogy a színészek maguk között meghasonlottak s ezért mentek ki némelyek, vagy hogy Wesselényi vexáit

megúnva, váltak ki az ő akarata ellenére.¹⁾ E véleményt már volt alkalmunk megczátolni.²⁾ Még világosabban tanúsítják azonban Wesselényi szándékát megmaradt levelei, melyek ezt a dolgot tárgyalják. Ugyanis 1806. május 11-én Szeged város tanácsának jóakarátába ajánlván a télire odamenendő társaságot, ezt írja: »Én, a ki Ns. Erdély o. rendeitől, mely rendeket egész nemzete szeretete lelkesített, egy m. theatrum fenmaradására biztosul kirendeltem, egész mértékben akarván kötelességemet teljesíteni két magyar hazámhoz; nemzetemhez való buzgóságomat, hívségemet, nem akarván keskeny, az Erdély országot Magyarországtól elválasztó határok közé szorítani, — azért mostanában egy új és mindenesetre ottan maradandó Társasággal kívánok Ns. Magyar o.-nak szolgálni.«³⁾ Ugyanezt írta 1807-ben Darvas Ferencznek is: »Elsőbbben Magyarországon utaztatván az egész társaságot, tavaly pedig két felé osztván, aztat az egy részt Magyarországra állandóul rendeltem.«⁴⁾

Ezek az adatok tehát eldöntik a kérdést, s világossá teszik b. Wesselényi szándékát. Mindemellett nem valószínű az, hogy ez elhatározásába befolyt némely tagok s így főleg Ernyi elégedetlensége Kotsi igazgatásával, ki mint ügyes cassa-kezelő bírván a báró bizalmát, törekedett őt e megosztásra rábeszélni, minthogy maga is igazgató kívánt lenni; noha mint ilyen, nemsokára még nagyobb hibákat követett el, mint Kotsi, melyek állását lehetetlenné tették.

A társaság megosztása részben önkéntes ajánlkozás, részben a Wesselényi rendelete szerint történt; mert a tagok némelyike nem akart menni,⁵⁾ s mindössze 9-en mentek ki, 6 férfi és 3 nő: *Ernyi Mihály*, *Benke József*, *Kántor Gerzson*, *Kemény János* (perceptor), *Némethi Sándor*, *Simonfi György*, továbbá *Ernyiné*, *Lefevre Therézia*, *Szikszai Júlia*.

Május 6-dikán indult el a túlnyomóan kezdőköl álló kis társaság, melynek hivatása volt Magyarországon a színészet elaludt

¹⁾ Naplója I. 240. és 39 l.

²⁾ L. Az erdélyi m. játéksz. kezdete (Erdélyi Múzeum 1892. 604—605. l.) értekezésemet.

³⁾ Szeged. V. levélt. 1770/1806. sz.

⁴⁾ Bayer: b. Wess. Mikl. pesti színtársulatának tört.-hez. Irodalomt. Közl. I. 225. l. (III. levél.) V. ö. még Benke: Magy. játéksz. Almanak. Pest, 1810. 25. l.

⁵⁾ *Csatt* Julis pl. nem akart kimenni s vissza is vonult a színészüői pályától.

ügyét felébreszteni és állandósítani; kivitte magával a könyvtár felét s a ruhatárnak csak egy részét 3 évre; minthogy egy részt mind Debreczenben, mind Szegeden volt némi felszerelés és kivált Debreczennek 1804. óta értékes ruhatára is volt, másrészt pedig remélniök lehetett, hogy 3 év alatt új ruhatárt fognak szerezhetni. Debreczenbe máj. 16-dikán értek s ott játszottak máj. 22.—okt. 22-ig, a Dénes-napi vásár utánig.

Wesselényi megelőzőleg irván a debreczeni és szegedi tanácsnak, jóakaratokba ajánlván az új társulatot, felkérte meghatalmazottjául Debreczenben Halmágyi László kerületi bírót és Messina András polgármestert, Szegeden pedig Vedres István vár. földmérőt. Szeged tanácsának válasza július 17-dikéről kelt s egész lelkesedéssel van írva.

»Mlgos Szabad Báró, különös tiszteletre méltó Urunk. Közelebb mult Pünköst hava 11-dikén költ kegyes tudósítását Ngdnak teljes tisztelettel vettük, ebbül mind az hazai nyelv gyarapítására s nemzetünk characterjének fentartására ügyelő ritka törekedését, mind erántunk való becses bizodalmat tisztább hálaadással érezzük újra is, hogysem Ngod nagy nevét kettőzöttetett buzgósággal magasztalni s tisztelni megszünhetnénk. — Hozza isten minél elébb magyar városunkban a felállított Magyar Társaságnak egyikét, készen vagyunk illendő elfogadására s magyar bizonságtételére annak, hogy azt, mint kedvesünket becsülni és benne egyszersmind Ngodat hazánk jótévőinek esmérni tudjuk és óhajtjuk...¹⁾

Azt azonban mind b. Wesselényi, mind Ernyi érezték, hogy a kiment társaság a kitűzött missiohoz, minthogy még hozzá »nevendék tagok«-ból állott (Benke), igen kicsiny; de úgy látszik, bíztak abban, hogy sikerülni fog új tagokat nyerniök. Ez volt oka, hogy Wesselényi már máj. végén *Andrád* Eleket küldte a társasághoz, kivel azonban Ernyi előadása szerint inkább veszettek, mint nyertek. Ugyanis próbahónapját kitöltvén, azt jelentette róla Ernyi, hogy declamatioja jó; de »figurája és conversatioja nincs, sőt köntöst sem talál az ő nagy testére.« Még nagyobb a baj morális jelleme

¹⁾ Szeged v. levélt. 1760/1806. sz. a. Legyen itt megjegyezve, hogy Szeged tanácsának ez a levele elveszvéen, W. ag. 15-ről megsürgette a választ, melyre a tanács 2-ik válasza szept. 19-én kelt 2771/806. sz. a. L. Tört. Lapok I. 782. I. XIII. sz. a.

miatt. T. i. már 1804-ben Kolozsvárt akart színész lenni, pár próbán meg is jelent, aztán elmaradt; 1806. áprilisében újból jelentkezett Kotsinál, szerepet is kapott, de föllépte előtt vagy 5 nappal leitta magát, a színház udvarán veszekedést kezdett, a miért bezárták, s azóta nem látta, míg Debreczenben meg nem jelent. Alig volt azonban 2 hétig ott, máris Benkét, Kántort, Némethit a korcsmába csábította s mind a 4-en részegen jelenvén meg a játékra, az »igen rosszúl folyt.«¹⁾

Új tagokat pedig épen nem kaptak, sőt a kiment tagok is részben visszavágytak s nehéz volt őket összetartani. Továbbá zenészek nélkül menvén ki, énekes darabokat nem adhattak; a közönség megúnván a csupa néző játékokat, kezdett elmaradozni; énekes játékot óhajtott, de ilyet, írja Ernyi jul. 2-diki levelében, correpetitor hiányában nem adhatnak, a zenekar csak dilettánsokból és tanuló ifjakkból állt. Kéri tehát, hogy küldje ki b. Wesselényi csak vagy két óra Seltzert (karnagy), hogy néhány operát tanítson be. Eddig a napi bevétel 50—60, vasárnapi 100 R. frt volt; most 30—35 s vasárnap 60—70 R. frtra szállt. »Egy énekes játékkal új kedvet lehetne a publicumnak csinálni; de ezzel csak Nagyságod szolgálhat nékiek, mi nem.«

A nehézségek, melyekkel küzdeni kellett, annál nagyobbak voltak, mert ekkor Debreczenben még mindenki emlékezett a jobb és nagyobb társaságra, mely még 1805-ben is meglátogatta Debreczent egy lényes kolozsvári téli idény után új darabokkal és számos énekes játékkal. E mellett, mint láttuk, némely ballépések sem hiányoztak egyéb bajokon kívül s így talán nem tévedünk, ha Benke leírásában a saját törekvéseikről némi túlzást, s noha különben eléggé természetes nagyításokat lelünk.

»Reménység, félelem, igyekezet, jó szándék, ezek valának, melyekkel fel voltunk fegyverkezve. Ismertük koczkára teendő gyengeségeinket, de lelkünk ismerete meggyőzött félelmünkben. Mindenki iparkodott, mert tudta tehetetlen voltát, és azt is tudta, hogy egyedül próbatételétől fog jövő sorsa függeni.«²⁾

¹⁾ Ernyi levele julius 2-ról. Tört. Lapok I. 767. l.

²⁾ Benke: Magyar Játék-színi Almanak. A nemz. játszó-társaság történeteivel, 1806—1810. Pest, 1810. 12.º 36. l. IV. Története ezen Játszó Társaságnak 1806—1810. 25—36 l. Ebből vannak idézve az alábbi helyek.

167) Egyszersmind ugyancsak Benke előadásából világos, hogy a tagok Erdélyben Kotsinak mindig túlságos szigorúnak tartott vezetését megúnván, Debreczenben némileg másként szervezkedtek, s Ernyi nem is volt az az ember, ki hasonló tekintélyt bírt volna fentartani; a mi tekintélye volt, főleg abban állt, hogy többet tudott s tanított a többieket. Ezért nem is maradt soká igazgató; a tagok nem függtek tőle; utóbb le is nézték s feltámadtak ellene. Ezért Benke előadása az egyenlőségről némi óvatossággal fogadandó az általa feltüntetett eredményekkel együtt.

Benke leírása szerint »kedvszeretet, jóakarát, jó szándék, egy célra való törekedés, a hallgatók és játzók közt közönségessé lett.« Különösen pedig »azzal nyerték meg hallgatóik hajlandóságát, hogy a tagoknak egymáshoz viseltető finnyás adózó lelket, mely *más társaságokban* (?) közönséges volt, számkivetették; egyformaságuk és a maguk érzése megöldökölte azt a fényleni törekvő fantomot, melyet hajdan az Actorok magok személye iránt, főképen az ifiakban támasztani kívántak.« Kölcsönösen becsülték egymást, a gyön-gét segítették; »a parancsolás öldöklő angyala, a categoricus imperativus semmi helyet nem talált, mert azt lezáfolták, kigúnyolták és lenevették.« »A theatralis társaság hasonló egy kerékhez, — így elmélkedik alább Benke, annak kapcsán, hogy a szintársulatokban nem kell rang, — melynek kerületét a terhe egyformán érdekl; a cél, a hová sietnek, egy, egyforma az indító ok, egyforma a jutalom is, t. i. a becsületbeli jutalom. Ebből származik a maga munkálkodásának érzése; érzése annak, hogy ő annyi, mint a harmadik; abban való meggyőződése, hogy az ő használhatósága, a publicumot tekintvén, éppen annyi, mint akármelyik társáé.« Épen azért »nem állít vakmerőséget, ha azt mondja, hogy ez a személyes fényleni kívánás és bizalmatlanság volt leginkább akadályára, hogy a Magyar Theatrum, fájdalom, mindeddig oly kevésbé gyarapodhatott.«

Már most az így bölcselkedő Benkéről tudjuk, hogy ő a kolozsv. unitárius gymnasiumban tanult 1793—1803-ig; 1803. szept. 1.—1804. febr. 1-ig a poetica classis osztályfőnöke volt, s mint ilyen, külföldi útra kéregetés (peregrinatio) végett engedélyért folyamodott a consistoriumhoz, mely ezt megtagadta s ő, úgy látszik, bosszúságában színész lett. Más szintársúlatról és más színészetről tehát, mint a kolozsvári, más igazgatásról, mint a Kotsié, nem volt közvetlen

ismerete. Ez az egész tehát nem más, mint a Wesselényi és Kotsi igazgatásának és a kolozsvári társulat régibb tagjainak bírálata, a mi nem igen állt jól az ő tapasztalatlanságához, a melyből egyszerűsmind kiviláglik a Debreczenbe kiment társaság kevéssé szervezett volta s a függetlenség és egyenlőség hangoztatásában a Wesselényi-féle szabályzatnak felretétele, a függésnek mintegy meglazulása.

Épen ezért az összetartásra vonatkozó adatot sem fogjuk teljes hitelűnek elfogadni; mert tudjuk, hogy épen ez hiányzott s már ekkor elkezdődött köztük nemcsak a Wesselényi által kiadott szabályzat felretevése, az igazgatói hatáskör korlátozása; hanem az a törekvés is, hogy Ernyit, ki végre is legtöbbit tudott köztök, megbuktassák. Ennek egyik nyilatkozata az is, hogy 1806. jul. végén, vagy ag. elején egy kellemetlen tudósítás jelent meg a társaságról, a *Hazai tudósítások*-ban, melyet Ernyi 1806. ag. 7-én Wesselényihez írt levelében »ostobá«-nak mond s nem egészen helytelenül »actorra gyanakszik« írójában. Épen ezeknek kell tulajdonítanunk azt is, hogy Lefevre Theréz mindenáron »erőszakkal« is haza akart jönni Kolozsvárra és »semminemű okoskodásnak nem akart helyt adni«; végre is csak Wesselényi leghatározottabb óhajtására maradt ott.¹⁾

Az igaz, hogy Debreczen keveset látott, derék közönségét így is megnyerték, vagy legalább kielégítették. Bizonyítja ezt még az a sértően kicsinylő bírálat is, mely okt. 25-dikén jelent meg a *Hazai Tudósítások*-ban²⁾ valami világlátott utazótól, ki úgy látszik, külföldön jobbhoz lévén szokva, a szegény kezdő társulatot rettentően leszólja. Türelmetlenül várta, hogy meglássa őket, de »a játék közt mély bú és szomorúság fogta el szívéét, a midőn látnia kellett, hogy Ernyit kivévén, a ki középszerűn játszik, alig volt egy, a kit únalom s undorodás nélkül nézni lehetett volna.« Azt hiszi, hogy talán mesterlegényekből s leányokból verődtek össze és a durva erkölcsű Debreczenben nincs kitől finomságot tanulniok. A színház zsúfolva volt, s ő egy szép fiatal menyecskének kifejezte csodálkozását, hogy a »rossz karban« lévő játszó társaságban gyönyörködni bírnak. »Mégis a szép asszonyka azt felelé: mi igen nagyon megelégedünk véle.«

¹⁾ Tört. Lapok. 1874. 781. I. — ²⁾ 284—285 I.

De nem csupán e naivságában megható, de igen helyes és hazafias felelet, az is bizonyítja ezt, hogy az 5 hónap alatt csak októberben játszottak 129 frt 12 kr. hiánnyal, a többi hónapot nagyon jó eredménnyel zárták le, a mint ezt a szerencsésen megmaradt számadás összegező kivonataból láthatjuk, melyeket alább a szegedi és pesti eredménnyel együtt táblázatban fogunk közleni. A pénzbeli sikerről maga Ernyi is dicsekedve írja id. levelében, hogy július végével 92 R. frt maradt a pénztárban, pedig ruhatárra, könyvtárra és szerepmásoltatásra »véghetetlen sok megyen; de elég az abhoz, hogy cassánk soha üresen nincs és fogadom, nem is lesz.«

Október 18-dikán érkeztek Szegedre, melynek derék magyarsága most is épen oly lelkesedéssel fogadta őket, mint első alkalommal. A tanács a Wesselényihez írt levél értelmében gondoskodott rólok; követet küldött eléjük, ki köszöntvén őket, előadta, hogy a tanács ingyen lakásról gondoskodott és fát is fog adni. Ebben a fogadtatásban a város polgársága még szívesebb, előzékenyebb volt. »A milyen újság volt nagyobbára mindnyájunk előtt ez a város, kiált fel Benke, épen olyan ismeretlen, hallatlan és példa nélküli való az a szíves jóakarát, melylyel az odavaló publicum fogadott.«¹⁾

Való azonban, hogy a közönség pártolása utóbb nem felelt meg teljesen e szíves fogadásnak; a legnagyobb havi bevétel sem érte el a debreczeni legkisebbet s deczembert és januárt kivéve, minden hónapban hiánnyal zárták le a pénztári »mindennapi«-t. Szegény Ernyi, már deczemb. 5-dikéről nagyon panaszos levelet írt Wesselényinek, midőn a szegedi októberi és novemberi végeredményt kimutatásban elküldi, »korántsem oly örömmel, a milyennel Debreczenből« küldte volt. Mind a két hónapban »super-erogatum« (túlköltés) volt, s írja, hogy még deczemberre jut a cassából; de azután nem tudja, mi lesz, mert fogadása tiltja Wesselényitől kérni s már most elmennének máshová, ha a báró rendelné; mert utóbb talán mozdulni nem bírnak, »mivel hogy fájdalom, Sibó is messze vagyon tőlök.« De ha jó jövedelmeik volnának is, a telet bajosan húzhatnák ki; »mert a theatrumot nem lehet fűteni.« »Az épület kő ugyan,

¹⁾ Benke, id. h. E fogadtatást leírva l. még Jókai: Magy. színészet a legrégibb időkben. Életemből. I. 100. Mindenesetre túlzás, mint látni fogjuk. V.ö. még Udvarhelyi Miklós „Adatok a magy. színészet történetéhez. (Magy. Szinh. lap, 108 l. 1860.)

egy kályha is vagyon benne; de a színnek nincs stakaturája, még csak olyan sincs, mint a Nagyságod looskolája, azaz egy szikra stakaturája sincs, hanem egyenesen a fedél látszik. A bálók is itt szoktak tartatni, ekkor fütik, de mindenkor félől fát égetnek el és akkor is csak annyi melegség vagyon, a mennyi a tánczosoknak szükséges, azon kívül itt egy öl fa 15 R. frt, vagyis inkább 30 R. frt, niert a kolozsváriból lehet két ide való kurta ölet csinálni, ennél-fogva bölcsen átláthatja Nagyságod, hogy mik is mely nyomoru-ságosan élünk. Esedezem tehát, hogy nekünk mennél előbb vigasztaló parancsolatot küldeni méltóztasson Nagyságod.« Panaszolja tovább, hogy ha csak egyikök a hideg színházban megbetegszik, megáll a játék, s ő Pestre ment volna egy hétre egy színésznőért és zené-szekért; de mindig nagy darabot kell adniok, nem mehet s annyira el van keseredve, hogy ha Szikszay Juliska helyett ügyesebb szí-nésznője volna, egyenesen azt kórné, hogy Pestre mehessen. ¹⁾

Wesselényi válaszát nem ismerjük; de hihetőleg nem felelt egyebet, mint hogy a telet ott kell kihúzni valahogyan s szó sze-rint úgy is történt. E mellett a december és január hónap csak-ugyan jobban ment, némi pénztári maradék mutatkozott; de a februári és márcziusi jövedelmek már nagyon nyomorúságosak vol-tak. Ebből ítélnünk a szegedi közönség támogatásáról, noha decz. 17-dikéről magasztaló tudósítást olvashatunk úgy a város színészet-pártolásáról, mint a színészek játékáról, mely szerint a tudósító »kétségeskedik, ha ezen . . . városnak nemzeti nyelvünk iránt ki-mutatott jeles hazafiúságát-e, vagy az itt játszó társaságnak a nem-zeti nyelven való játékoknak megkedveltetésére törekedő jeles igye-

¹⁾ Tört. Lapok 1874. XIV. sz. a. levél. Bayer József csodálatosan teljesen félreérti e levelet s a *supererogatum*-ot (felülköltés) pénztári maradéknak magyarázza és az Ernyi levele egész tartalmát tévesen értelmezi, hogy Benke dicsekvő és czélzatos leírásával ellentétbe ne jöjjön, melyet szószerintinek fogad el. (L. A nemz. játékszín tört. I. 354. l.) Ez a játszó terem a városháza bal-szárnyában, a déli oldalon volt, készen lett 1800. őszére; a nagy termen (theatrum) kívül állt egy hozzátartozó szálából, ruhatartó és öltöző szobából. Volt benne galléria, de páholyok nem. 2724—1806. sz. Szeged. Vár. levélt. A theatrum fedelének rosszását egy tanácsi intézkedés is tanúsítja 1807. jun. 3-ról (1613. sz. a.), mely szerint a zápor a rossz tető miatt jun. 2-án nagy károkat tett holmiban s a szükséges javítások végett bizottságot küld ki.

kezetét kelljen inkább dicsérnie.» És bárha nem kétkedik rajta, hogy az erdélyi társaság, melynek ez leánya, jobb; de Debreczenben ezek is annyira gyakorolták magokat, hogy pl. *A szegénység és Nemes szív, Az embergyűlölés és megbánás* darabokban minden igazságos nézőt megelégtíthetnek.« Ernyi, Ernyiné, Benke, Kántor, Terézia »igen jól játszák személyeiket.«¹⁾

A társulat ápr. 3-dikán búcsúzott el Szegedtől, midőn levélben köszönte meg a tanács jóságait, melyet ez irattárában megörzendőnek határozott.²⁾ Szegednek pedig ez idő óta 1816. július 22-ig szintársulata nem volt; ekkor Láng Ádám János Erdélyből kimenvén, állított fel egy 10 férfiből és 4 nőből álló társulatot Szegeden; de alig egy év lefolyása alatt szétoszlott s Láng M.-Vásárhelyre tért vissza.³⁾ Nem érdektelen azért tudni azt, hogy 1808-ban élénken érezvén a közönség a színielőadások hiányát, a piarista gymnasium tanulói maguk közt 7 műkedvelői előadást rendeztek a városi színjátszó teremben, hogy, mint mondják, szünnapjaikat jól töltsék el. Az utolsó két előadás színlapját láttuk; ezek szerint okt. 26-án *A kőszikla is néha vizet ád* (én. j. 3 f.) került színre a városi kórház javára s 33 frtot jövedelmezett, 30-án *A vándorló legény és az égi háború* a pesti nemz. muz. javára 22 frt 12 kr. jövedelemmel.⁴⁾ Nem valószínűtlen, hogy az ifjak a következő években is rendeztek hasonló előadásokat.

II.

Így folyt le a szegedi időzés, midőn Ernyi kérelmére b. Wesselényi megengedte, hogy a kis társaság az országgyűlés alkalmából Pestre menjen. Ennek volt következménye, hogy Ernyi és társasága Pestmegyéhez folyamodtak 1807. márcz. 7-én, hogy a megye játékengedélyt eszközöljön ki számokra a Helyt. T.-tól az országgyűlés

1) Hazai Tudósítások. 1806. 437 l.

2) 763—1807. sz. Szeged Vár. lvt. Nem érdektelen megjegyezni, hogy a terembe 123 frt árú zártszéket csináltatott Ernyi, melynek megtérítéseért hiában folyamodott. 597—1807. U. o. márcz. 12. A tanács tudta nélkül csináltatta; tehát ez nem is téríti meg, így szól a határozat.

3) 2767/1816. tan. sz. Szeged Vár. levélt.

4) U. ott.

idejére. Erről Kulcsár István örömmel értesíti olvasó közönségét s röviden visszatekintvén az első társaságra és b. Wesselényi áldozataira, bizton hiszi, hogy a társaság igazságos kérelme meghallgatásra lel; valamint hogy a mint voltak, lesznek most is pártolói, a kik meggondolják, »hogy a Theatrum az a ditsőséges hely, hol a magyar nyelvnek méltósága legnagyobb fényében tündökölköhet.«¹⁾

A társaság kérelmének kettős célja volt. Egyik az, hogy a játszásra engedélyt nyerjen a pesti színházban a megye pártfogása és közbenjárása mellett a Helyt. Tanácstól azon napokra, melyeken az első társaság játszhatott (hétfő, szerda, péntek); másik az, hogy megnyerje azon decoratiokat, melyeket hajdan »a német társaság a magyartól elfoglalt.« Erre nézve hivatkozik arra, hogy ehhez joga is van, mert ez a társulat az akkor feloszlott társaság némely tagjaiból áll s e mellett kiemeli az 1795-diki egyezség 4. pontját²⁾ és Pestm. 1796. évi 946. sz. végzését. Végre kéri a tagok Pestm. gondoskodását arról, hogy mivel 1807. húsvétra a város a német bérlőkkel új szerződésre fog lépni, nehogy a Magy. Theatr. Inst. kirekesztésék, akár pedig »akármely úton-módon Jussaiban sérelme történjen.« Kérelmükben több mindenre hivatkoznak, mint Esterházy Miklós azon 1000 forintos adományára, melylyel a kolozsvári színház építését segélyezte 1804-ben, az ők debreczeni és szegedi legújabb sikereikre; céljok, hogy a begyülemelő rendeket gyönyörködtessék, a nyelv érdekében az institutum állandóságát elősegítsék s bíznak a sikerben Pest városa megszorodott lakossága miatt.³⁾

Pest-m. márcz. 7-diki közgyűléséből melegen ajánlta a kérelmet a Helyt. Tanácsnak s a nádornak, mindazért, mert a játékszín a nemzeti nyelv fejlesztésének egyik legfőbb eszköze, mindazért, mert a társaság törekvése ennek állandósítására dicséretes. A Helyt. Tan. Szentiványi Bonaventura referens előterjesztése alapján, ki a nádor előtt is kedvelt ember volt, márcz. 30-án adta meg a választ, mely szerint Budán a vizivárosi Falk-féle színházban tetszés szerinti engedélyt adott a játszásra; Pesten pedig a bérlővel kötendő szerződéstől tette függővé az ügyet, melynek elintézését a referensre bízta.

¹⁾ Hazai Tud. 1807. 25. sz. Márcz. 28. L. Bayer I. 355. l.

²⁾ Ezt az egyezséget teljesen l. Bayer I. 210—11 l. Kelt 1795. jun. 14. A valószínű decoratiokat l. u. ott 222 l.

³⁾ Bő kivonatban Bayer I. 355—6. l.

Szentiványi tanácsos, mint e kérelem lelkes pártfogója, mind maga, mind Rehák József ügyvéd segítségével valóban közben járt a pesti német színház bérlőjénél, s úgy látszik, nem minden pressió nélkül kieszközölt két napot Ernyiéknek ¹⁾ (szerda és péntek), bárha nagyon kedvezőtlen feltételek alatt, t. i. csak az országgyűlés idejére és a tiszta jövedelem $\frac{1}{4}$ -ed részének átadása mellett, miután a bevételből zene, világítás és szolgaszemélyzet költségei már levonattak. Oly terhes pont ez, melyet Darvas méltán nevezett rettenetesnek, azt téve hozzá, hogy ha korábban közli vele Ernyi a dolgot, el lehetett volna kerülni. ²⁾

Ernyi e feltételt b. Wesselényi beleegyezésével, bármily terhes volt is, elfogadta »jobb idők reményében«, mint Benke írja, s a Murányi-pár kivételével, 1807. ápril végén a többi tagokkal Pestre ment, hová máj. 1-sejére érkezett meg (Benke), ellátva br. Wesselényi ajánló levelével. Ekkor a színházi cassában még ca. 1000 frtjok volt. ³⁾ Wesselényi levelei közül egyet sem ismerünk; közülök legfontosabb volt mindenesetre a Darvas Ferencz consiliariusához intézett, a kit a fő felügyeletre kért meg s el is fogadta, fővábbá gr. Vay Miklós udvari tanácsoshoz írt stb.

A társaság a Murányi-pár elmaradása miatt az első napokban nem játszhatott. »Játékot még eddig Murányi és a felesége hiányossága miatt nem kezdhettünk, hanem helyettek két alkalmas fiatal leányokat találtam, kiknek idő kivántatik a rollék tanulására«, — írja Ernyi 1807. máj. 3-dikáról. Csak máj. 8-án tarthatták meg az első előadást: *A virtus próbaköve a szerencsétlenség cz.* darabban s az e hóban tartott 8 előadásból 2529 frt 06 kr. jövedelmet vettek be, melyből 640 frtot fizettek a német szính. igazgató-

¹⁾ Ernyi lev. b. Wesselényihez 1807. máj. 3. Zsibói levéltár.

²⁾ Darvas levele Wesselényihez. 1807. okt. 15. Bayer: Br. Wess. M. pesti színtársulatának tört.-hez. Irodalomt. Közl. I. 229. (VII. sz. lev.) V. ö. Bayer I. 357. lap.

³⁾ Halmágyi L. levele szerint b. Wesselényihez. Kőrös, 1807. máj. 4. Zsibói levélt. Murányiné (Lefevre Ter.) betegsége miatt maradt el; Szegedről Debreczenbe tért vissza, noha csak egy óra bár kérte Ernyi, hogy segítse ki őket Pesten; de mint mondá: „a theatrumon követni kellett indulatoskodások miatt is“ nagyon el van gyengülve. B. Wesselényi is hiában rendelte el a felmenetelt. L. még Ernyi id. levelét is.

jának. A rendek pártolása tehát lényes volt s az előadások közül csak egy esik Budára, melyre nem is helyeztek lényeges súlyt; ¹⁾ a vita a németekkel állandóan a pesti játékok miatt folyt.

Ez az első magyar színházi előadás Pesten 1796. márcz. 28-dika óta, valódi lázas örömet, ébresztett a magyarságban, mely az egész országgyűlés idejére kiterjedt. ²⁾ A *Hazai és Külf. Tudósítások* lelkesedve kiált fel május 30-án (43. sz.): »Érzékeny Öröme gerjed minden Hazafinak szíve, midőn a Magyar Játékokra számosan öszve sereglő Nézőket, mint a Nemzet újabb virágzásának jelét, úgy tekinté. A Budai Vár, mely eddig csak néma bizonyosága volt eltűnt régi Ditsőségünknek, már tanúbizonyosága a Nemzeti Méltóság megújulásának.« A N. Lajos, Zsigmond és Mátyás idejét a mostanival egybevetve, folytatja: »Szerentsés Hajnal! De vallyon látjuk-e valaha felkelő napunkat? Vallyon megérjük-e, hogy Nemzetünknek színe magával elhitesse, hogy szinte oly kellemetesen lehet magát Magyar nyelven műlatni, mint idegeneken? Vallyon megérjük-e, hogy a Theatrom a Nyelvnek virágoztatására, az erköltsi tsinosodásra, a Nemzeti érzés felgerjesztésére leghasznosabb eszköznek tartassék? Megérjük-e, hogy a többszöri próbák után olyan Theatromi Intézet állíttassék fel, millyent a Magyar Nemzetnek Méltósága megkíván?«

Igy ír a lelkes Kultsár István, ki különben mióta lapját 1806. jul. 1-sejével megindította, nem szűnt meg a színügy lelkes bűzdítője lenni. ³⁾ De más tekintetben is ez időtájban a nyelv és nemzetiességünk iránt 1792. óta lelankadt buzgalom a szorosán vett Magyarországon újra felébredt s ez időben az országgyűlés hatása

¹⁾ Pesten két nap „többre becsüfendő, mint a budai Theatrumban 3 v. 4 nap, mivel hogy Pesten a Ns. Vármegyék deputatusai vannak szállva, egyéb magyarsággal együtt, Budán pedig a papság és a városi deputatusok.“ Ernyi id. levele.

²⁾ „Idő szerént a Magyar Játék Pesten újság lévén, minden látni és hallani kívánt. Az egész ország rendje látta mutatványainkat, felséges Nádor Ipányunk hallgatni méltóztatott bennünket és velünk való megelégedését nyilván kijelentette. Mennyi szerentse, mennyi ingerlő ösztön olyanokra nézve, kik teljes boldogságukat abban határozták, ha figyelemre méltóknak találtattak! — Fényleni nem tudtunk, de lelkünkismérete és meggyőződésünk szerént iparkodtunk.“ (Benke: Almanak. 1809-re 34. l.)

³⁾ Röviden jelzi az előadásokat 1807-ben: I. 39., 43. II. 7., 9. (Balla Antal ajánd. 2 selyem díszruhát és decoratiokat.) 42., 47. sz.

alatt legszebb napjait élte. A Martinovics-összeesküvése s ennek következményei miatt elhallgatott irodalom Kazintzy kiszabadulásával ébredezni kezdvén, már érezte újból működése hatását. A követek 1790. óta erre az országgyűlésre kaptak először újra határozott útasítást a nemzeti nyelv és színjátszás pártolása, ez utóbbi részére segély megajánlása érdekében s a nemzetiségről Nagy Pál ezen az országgyűlésen mondta e nevezetesekké vált szavakat: »a nemzetiség magánál az alkotmánynál is drágább kincs, mert az elveszett alkotmányt visszaszerezhetni, de a nyelvvel, nemzetiséggel együtt maga a nemzet is örökre a sírba dül, melyből nincs többé föltámadás.«¹⁾

E szavak akkor a közhangulat érzelmét fejezték ki. E mellett Kultsár lapjának buzgolkodásai különösen figyelemre méltók. Az ő nevezetes pályakérdése „*A magyar nyelv mostani állapotjáról és kimívelhetési módjáról és eszközeiről*,” a szóvalóságos értelmében napi rendre tűzte a kérdést s a Teleki László, Kiss János és Pánczél Pál pályanyertes művei az érdeklődés egész világát hozták mozgásba. Ezek közül időrendben a Telekié jelent meg először 1806. szept. 30-dikára, melyet a más kettő kissé utóbb követett, de csak együtt árulták mind a hármat, s aligha 1807. előtt. Közülök Teleki bőven, Kiss János kevésbé foglalkoznak a játékszinnel, s Pánczél csak épen említi a drámairodalmat és komédiákat pár helyt, különben értekezésének természete is egészen más forma, kevésbé gyakorlati és konkrét irányú.

Teleki két helyt szól szindarabjainkról, és játékszínünkről. Egy helyt értekezése III. részében (»Annak meghatározása, mennyire mentt légyen eddig, a Magyar nyelvnek pallérozása.« 48. §.), hol röviden említi meg, hogy 20 év óta számos fordított és eredeti darabunk van; kivált mióta a játékszín létezik, »úgy megsaporodtak az ahoz megkívántató Theatralis Darabok, hogy már most azt lehet inkább sajnállani, hogy a megválasztások nem volt tökéletes.«²⁾ Másodszor bővebben szól műve V. részében (»Eléadása azon Eszközöknek és módoknak, a melyek által ezután a Magyar Nyelv kimívelése előmozdittathatik.« 104—105. §.) és pedig »theatralis darabjaink«-ról épen úgy, mint »Játékszín«-ünkről. Teleki is nem ke-

¹⁾ Horváth M. VIII. 325. l. — ²⁾ 95. l.

vés óvatossággal, azonban mint a hogy egész pályaműve is írva van, helyes gyakorlati érzékkel és a világlátott férfi tapasztaltságával szól a tárgyhoz, tapasztalatait az egyetlen létező erdélyi játszószínből merítve. Óvatosságát mutatja az, hogy a színdarabokról és játékszínről, mint a nyelvet elémozdító eszközökről legvégül szól; mert »szükséges,« miután a lényegesebbeket tárgyalta, »még végre« e kettőről is beszélnie, »mint nevezetes elémozdító eszközről.« Mutatja továbbá az is, hogy aránylag szélesen czáfolja azt a nézetet, mintha »a Játékszínek közönségesen minden nemzetek között, a mennyit a nyelv kimivelésének használnak, az erköltsök megvesztegetése által éppen annyit, sőt még többet« ártanának s védelmének eredménye, hogy szoros állami felügyelet mellett az erkölcsöknek nem árthatnak, de »a Nemzet Culturájának, és a Nyelv kipalérozásának sokat használhatnak.« (104. §.)¹⁾

E bevezetés mellett említve a megbukott pesti és állandóságot ígérő erdélyi kísérletet, felsorolja 9 pontban azon körülményeket, »a melyeknél fogva egyfelől a játékszínek állandóságot kaphassanak, másfelől pedig az erköltsöket, gondolkozás módját, Culturát és a nyelv pallérozását elémozdithassák.« Ilyenek: 1. A darabok megválasztása. Vannak már nekünk is jó darabjaink, de nem tudja miért, »töbnyire a legroszabbakat játszdják.« Szerinte haszontalan kisebb darabokat, czél nélküli operákat »igen középszerűképen, közönséges (általános) meglegedéssel« játszanak; úgy, hogy az ember nem tudja: a publicumra, az actorokra vagy a directionra haragudják-e inkább? Egyelőre a »morális« darabok mellett kellene maradni. 2. Az ilyenek szaporítása végett válogatott darabokat kellene fordítani, a mire eddig kevés volt a gond. 3. Gondoskodni kellene jó actorokról; mert eddig csak olyanok léptek e pályára, kik henyességök miatt másképen megélni nem bírtak. Ajánlja az actorok külföldi utaztatását. 4. Minden actor csak jellemének megfelelő szerepeket játszszék. 5. Vigyázni kellene az actorok közt a jó erkölcsre, továbbá, hogy ne fogja el őket az igazgatás vágya és ne extemporisáljanak. 6. Meg kell a jó actort becsülni; eddig egyforma becsülésben részesültek »a legalább való nemű emberek«-kel. 7. A theatrumnak »publica Directio« alatt kellene lenni s rá

1) 204—206. l.

a publicumnak kellene gondot viselni. Kell továbbá jó director, s ilyennek lenni nem kis érdem, nem kis dolog, hogy a társaság meg bírjon felelni mind az erkölcsnek, mind az időöltésnek, mind a nemzet és nyelv művelésének. 8. Szükséges az okos gazdálkodás és javallná egy oly alap gyűjtését, mely a társaság létét ne a napi bevételektől tegye függővé. 9. Állandó színházat sürget és ellensége a társaság vándorlásának; »mert nints akármely játszó-társaságnak is minden tekintetben nagyobb mótelye ennél.«¹⁾ De talán az egészről is nem szükség hosszasan szólnom, mert az erdélyi játszószínház története mind ezen eléadott feltételeimet és több ehhez hasonlókat elélegendőleg megvilágosítja és megerősíti.²⁾

Ez röviden Teleki eszmemenete, a ki mindenestre akár Debreczenből, akár Kolozsvárról jól ismerte az erdélyi társulatot, és pedig a legközelebbi pár évből, virágzása idejéből és elméleti általánosságok helyett gyakorlati czél áll szeme előtt, midőn állandó színházat, ennek bő pénzalapot, válogatott műsort stb. kíván. De valljuk meg másrésről azt, hogy a gyakorlati megoldásra egyetlen javaslata sincs Pestre nézve; észrevételeiben egy sincs, melyet előtte számtalanszor el ne mondtak volna s nézetei fontosabb részének leírásában nem volt egyébre szüksége, mint tudni azokat, melyek a színháték állandósítása érdekében épen az ő szája íze szerint Kolozsvárt az alatt történtek, míg munkáját írta, melyekről bíráló buzgalmában nem látszik tudomást venni.³⁾ Ezért habár szava társadalmi állásánál fogva figyelemre méltó s az előítéletek eloszlatására hatott is: ezeknél többet nem is tett, s az ügynek aligha volt odaadó híve.

Kiss János pályaművének III. részében szól a nemzeti játékszínről vagy theatrumról, mint a nyelv kimíveltetésének harmadik hathatós eszközéről; minthogy alkalmat ad a nyelv szépítésére, e szépségeket a közönséggel megismerteti és végre a nyelvművelőket serénységre ösztönzi.

Ő már lelkesedő általánosságok körében marad az e tárgyról szóló pár oldalon; magyar színházi előadást bizonyosan soha sem

1) 207—210. l.

2) V. ö. különben Teleki egészen hasonló természetű kritikáját az erd. nyelvm. társ.-ról 167—9. l.

látott s a lelkes hazafi jámbor óhajlásával elábrándozik a színjáték hatásán az együttes nézőkre, azon a befolyáson és becsültetésen, melyben ez a görögöknél állott, csak fájjalja, hogy ők nem az erkölcsre helyezték a fő súlyt; s aztán felkiált: »Szerentsésnek mondhatnók nemzetünket, ha ezen játékos és elmés népnek hibáit elkerülvén, a mi annak példájában ditséretes, ezt buzgón követné, ha nevezetesebb városainkban nemzeti játékszínek nyitnának fel, s azok mind az ártatlan mulatságnak helyévé, mind a nyelv műveltésének eszközévé, mind a jó erkölcsöknek oskolájába (vá) téténének.«¹⁾

Bizony ezek jó és szép dolgok volnának s midőn felsóhajt, hogy vajha nemzetünk nagyjai partolnák a színjátékot, mintha csak a derék Kulesár s mások eredménytelen sóhajtozásait olvasnók, kik tehetetlen sopánkodással útaltak a fő urak megnyitni nem akaró erszényeire; de kik azért értettek ahhoz, hogy a kicsiny s szerény kezdetet, melyben azonban a későbbi nagy fejlődés csirája benne volt, nagy tekintéllyel megbírálják s tovább is a német színjátékokba járjanak. Itt csak az erdélyi főurak eljárása jöhet komoly számban, mint a kik az elméleti meggyőződésen rég átléptek a tett terére.

Voltak különben a nyelv érdekében más kedvező jelek is. Pest-m. még 1805-ben elrendelte önkormányzatilag, hogy csak magyar nyelvű fölterjesztést fogad el; Gömörm. egy magyar nyelvűvelő társ. érdekében körlevelet intézett a megyékhez s csakugyan történt néhány fölterjesztés e tárgyban a nádorhoz és királyhoz; és bárha e kísérletek sikertelenek maradtak, nem kevésbé bizonyítékai az ébredező nemzeti szellemnek magában a nemzet zömében, az egész nemességben, a mint ekkor az értendő volt s csak is az ily általános föllendülés lehet gyümölcsöző egy oly intézményre nézve, minő a színjáték, melyet bárminő lelkes, de elszigetelt buzgokodás meg nem gyökerezthet; csak az általános érdeklődés virágoztathatja fel.

Ez az érdeklődés most, 1807 folyamán meg is volt s kivált az első hónapok alatt oly napi bevételeket eredményezett, melyek ma is számot tennének s bármely hazai vidéki színház bevételeit meghaladják. És noha havonként legfőlebb 12 előadást tarthattak,

¹⁾ 147—150 l. Ajánlja Sulzer: Theorie der schönen Künste cz. művét.

bőven volt pénzök, a mi épen úgy elkábitotta őket, mint némely mai vállalkozót s többféle intrigákra adott alkalmat a társaság kebelében és azon kívül. E bevételek 1807 juniusában (9 előadás) 2082 frt 78 krt, juliusban (12 előad.) 2434 frt 63 krt, augusztusban (9 előad.) 925 frt 61 krt, szept.-ben (8 előad.) 19-dikéig 922 frt 14 krt tettek.¹⁾ A mint a részletes kimutatás tanúsítja, ag. elején voltak a

¹⁾ Előadott darabok a jövedelem kimutatásával Ernyitől. *Májusban*: 1. 8-án. Virtus próbaköve. 395 frt 11 kr. — 2. 13-án. Minden lépésben egy botlás. 441 frt 19 kr. — 3. 15-én. Berényi Jolántha. 414 frt 10 kr. — 4. 20-án. Szegénység és nemes szív. 319 frt 41 kr. — 5. 22-én. Papelli. 232 frt 18 kr. — 6. 26-án. Jószívű mezei gazda. (Budán.) 303 frt 50 kr. — 7. 27-én. Elszöktevés. 212 frt 31 kr. — 8. 29-én. Nevelés formálja az embert. 210 frt.

Juniusban: 1. 5-én. Módi szeretők. 306 frt. — 2. 9-én. Minden lépésben egy botlás. 241 frt 41 kr. — 3. 10-én. Mókus. 301 frt 09 kr. — 4. 12-én. Invalidus. 218 frt 51 kr. — 5. 17-én. Természet leánya. 272 frt 20 kr. — 6. 19-én. Zsák meglette foltját. 239 frt 04 kr. — 7. 24-én. Eső után napfény. 199 frt 19 kr. — 8. 26-án. Erőszak és történet. 240 frt 09 kr. — 9. 27-én. Nevelés formálja az embert. (Budán.) 65 frt 25 kr.

Juliusban: 1. 1-én. Napszámos. 193 frt 09 kr. — 2. 3-án. Második Gaszner. 202 frt 18 kr. — 3. 7-én. Zrinyi Miklós. (Budán.) 306 frt 08 kr. — 4. 8-án. Szezelem gyermeke. 249 frt 40 kr. — 5. 10-én. Bankó czédula. 177 frt 46 kr. — 6. 15-én. Bátori Mária. 310 frt 15. — 7. 17-én. Nagy zürzavar. 202 frt 11 kr. — 8. 20-án. Jószívű mezei gazda. 144 frt 18 kr. — 9. 22-én. Zrinyi Miklós. 222 frt 21 kr. — 10. 24-én. Szerencsétlen házasság. 128 frt 19 kr. — 11. 29-én. Fejedelem titkos utazása. 129 frt 24 kr. — 12. 31-én. Bosszúkívánásból haramia. 170 frt 34 kr.

Augusztusban: 1. 5-én. Jó barátok. 77 frt 02 kr. — 2. 7-én. Becsületre tett fogadás. 93 frt 51 kr. — 3. 12-én. Egymást bosszantók. 88 frt 01 kr. — 4. 14-én. Makfalvi Sarolta. 84 frt 33 kr. — 5. 17-én. Természet leánya. 52 frt 16 kr. — 6. 19-én. Uj emberi nem. 89 frt 51 kr. — 7. 21-én. Postakocsisok. 165 frt 44 kr. — 8. 26-án. Két úr szolgája. 137 frt 32 kr. — 9. 28-án. Embergyűlölés és megbánás. 138 frt 31 kr.

Szept.-ben: 1. 2-án. Nagy atyafiság. 138 frt 14 kr. — 2. 4-én. Nagy zürzavar. 68 frt 55 kr. — 3. 9-én. Megszabadulás napja. 117 frt 46 kr. — 4. 11-én. Eleserélt útiládák. 95 frt 20 kr. — 5. 14-én. Bosszúkívánásból haramia. 113 frt 11 kr. — 6. 16-án. Szabó és ennek fia. 88 frt 50 kr. — 7. 18-án. Siketnéma. 91 frt 08 kr. — 8. 19-én. Regulus. 210 frt 10 kr. (L. Bayer I. 358, 362—3. l. Orsz. levéltár) — 9. 23-án. Katinka. — 10. 25-én. A keleptze. — 11. 28-án. Kapitány br. Vasvári. — 12. 30-án. A sakkfigura. (V. ö. Magy. játéksz. Zsebkönyvecské. Az 1807—8 esztendőkre. 16. l.).

Októberben: 1. (2.) A két férj felesége. — 2. (7-én) Bátori Mária. — 3. (9.) A nagy atyafiság. 4. (12) A szarándokok. — 5. (14.) A férjek ritka orvos-

legkisebb bevételek; de ez nem hozta a kasszát zavarba. »A jövedelem egy kevésbé megcsökkent ugyan, írja Ernyi b. Wesselényinek ag. 10-dikéről; de ennek nem az Actorok restsége, sem a Publicum meguntatkozása, hanem a most uralkodó rettenetes hévség az oka; nints az az ember, aki most a Theatrumba egy óráig folytába kiállhatná a meleget; de mindazonáltal mégis jó jövedelmeink vagynak; a mint az ide zárt cassae reportból kitetszik, Julius Holdnap végével 2085 Rhfr. maradt effective a cassában, (ugyanakkor a pensions-cassában 402 Rhfr volt) adósság pedig egy fél kraitzár sem. Pedig csak garderobra költöttem, miolta Pesten vagyunk, 985 Rhfrtot. A német directionnak a mellett fizettünk már annyit, a mennyivel Kolosvárt vagy Debretzenbe(n) az egész Társaságot el lehetett volna fél esztendeig tartani.« És még mily kedvező volt volna az eredmény, ha nem kell vala tiszta jövedelmök $\frac{1}{4}$ -edét a német directornak adni, mi 1807. szept. 22-ig az eddig kimutatott összegből 2300 írtra ment; bárha különben ez még inkább bizonyítja az eredmény fényességét.

Pedig ezt az eredményt mindössze néhány színjátszóval érte el a társaság, melynek 9 férfi (*Ernyi Mihály, Benke József, András Elek, Kántor Gerson, Kemény János*, (perceptor is 1807. jul. 31-ig), *Magyar György, Némethi Sándor* (perceptor is 1807. aug. 1-től), *Nagy János, Simonffi György*) és 4 nőtagja volt (*Ernyiné, Némethiné* (Szikszai Júlia) s a két ujonnan szerződöttetett leány.)¹⁾ Azonban a két új nőtag már augusztus elején eltávozott, mert nem volt te-

lása. — 6. (16.) A jó tanácsos. — 7. (21.) Minden lépésben egy botlás. — 8. (23.) A kötötők. — 9. (26.) Az arany perezcek. — 10. (28.) Macskási Juliánna. — 11. (30.) Az epigramma.

Novemberben: 1. (2.) A magyar háznép anyja. — 2. (6.) Az indusok Angliában. — 3. (11.) A féligmeddig ittasok. — 4. (13.) Frigyesi Elek. — 5. (18.) Az agyvelő tehetségének jegyei. — 6. (20.) Mátyás király és a kolozsvári bíró. — 7. (23.) A virtus próbaköve. — 8. (25.) Az esméretlen atyafi. — 9. (27.) A rágalmozók.

Deczemberben: 1. (2.) A süketnéma. — 2. (4.) Megfordult a koczka. — 3. (7.) Önönáldozat. — 4. (9.) A mokus. — 5. (11.) A világ hangja és a szív jósága. — 6. (15.) Br. Kővári Sándor. — 7. (16.) A férjek ritka orvoslása. — 8. (18.) Csakugyan vagon még hív feleség. — 9. (21.) L. 6. sz. a. — 10. (28.) A vak szerelem. — 11. (30.) Hunyadi László.

¹⁾ Kisegítő tag volt még *Bakos Márton*, utóbb 1808-tól sugó.

hetségök; Némethiné meg már júliusban kénytelen volt visszavonulni. Szerencsére kisegítette őket néha Rehákné (Moór Anna), ki időnként fellépett; de mert nem tartozott a társasághoz, sokat vexálja őket, jegyzi meg Ernyi, nagy utánajárással »mehetnek mindenkor reá, hogy egyszer-egyszer« játszodjék.¹⁾ Szerződött továbbá Kelemen László húga, *Kelemen* Erzsébet (Csizmazia nevű ügy. neje), ki már az 1791-diki társaság tagja volt; de gyöngé testalkatú, beteges, halkbeszédű nő volt; augusztusban pedig egy Miskoltzi nevű chirurgus vitte oda leányát, kinek első szereplése bámulatba ejtette a nézőket, csakhogy még nagyon kis leányka volt. Így álltak nők dolgában, mert bárha számosan jelentkeztek a belépésre, »morális karakterök« miatt nem vehették be őket.²⁾

(Folyt. köv.)

DR. FERENCZI ZOLTÁN.

1) Levele aug. 10-ről. Zsibói levélt.

2) U. ott.